

Poglavlje 50

Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις Γ 17–19

O autoru

Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός (Sekst Empirik, latinski *Sextus Empiricus*) bio je grčki filozof, astronom i liječnik (nadimak Ἐμπειρικός dobio je po pripadnosti istoimenoj medicinskoj školi) iz II. st. po Kr. Živio je u Rimu, Ateni i Aleksandriji. Pripadao je filozofskoj školi skepticizma, zapravo neoskepticizma, koju je utemeljio Πύρρων (Piron iz Elide, IV. – III. st. pr. Kr.).

Skeptici su smatrali da se treba suzdržavati od izricanja sudova jer je svakoj tezi moguće suprotstaviti antitezu. Ideje predočuju samo druge ideje, a svaki kriterij istine leži u krugu beskonačnoga dokazivanja jedne istine drugom. No, Sekst Empirik skepticizam je ograničio na teorijski svijet znanosti razlikujući apstraktna teologijska (teoretska) od religijskih (praktičnih i kulturno uvjetovanih) vjerovanja.

Sustav je opširno prikazao u spisu Πρὸς μαθηματικούς (*Protiv znanstvenika*, latinski *Adversus mathematicos*) u 11 knjiga, osporavajući stavove brojnih mislilaca s područja gramatike, retorike, geometrije, aritmetike, astronomije, muzike, ali i logike, fizike i etike; zbog Sekstove sklonosti citiranju djelo je važno za poznavanje grčke misli općenito.

O tekstu

Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις (*Pironove postavke*) obuhvaćaju tri knjige. Prva prikazuje pironovski skepticizam kao određenu vještinu i tumači njegovu nagradu (spokoj) te različite moduse argumentiranja kojima se skeptik služi (ovladavanje njima čini vještinu skeptika) kao i fraze kojima skeptik izražava stav ἐποχή, „suzdržavanje od suda”; pokazuje se i po čemu se pironovski skepticizam razlikuje od sličnih filozofskih škola. Druga i treća knjiga iznose stavove dogmatskih filozofa o logici (II) te fizici i etici (III) uz skeptičke protuargumente. Tako druga i treća knjiga prikazuju vještinu opisanu u prvoj.

Prvi dio treće knjige govori o fizici (τὸ φυσικὸν μέρος), a počinje razmatranjem počela (ἀπὸ τοῦ περὶ ἀρχῶν λόγου): najprije o bogu, potom o uzroku (περὶ αἰτίου). Poglavlje čiji početak čitamo naslovljeno je εἴ ἐστι τί τινὸς αἴτιον, „je li što uzrok čega”. Raspravlja se postoji li uzrok uopće i osporavaju se tvrdnje da ne postoji; vjerojatno je (πιθανόν) da uzrok postoji.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Sext. Emp. Pyrrhoneae hypotyposes 3.17–19

Πιθανόν ἐστὶν εἶναι τὸ αἴτιον· πῶς γὰρ ἂν αὔξεις γένοιτο, μείωσις, γένεσις, φθορά, καθόλου κινήσις, τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων ἕκαστον, ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις, τὰ ἄλλα πάντα, εἰ μὴ κατὰ τινὰ αἰτίαν; καὶ γὰρ εἰ μηδὲν τούτων ὡς πρὸς τὴν φύσιν ὑπάρχει, λέξομεν ὅτι διὰ τινὰ αἰτίαν πάντως φαίνεται ἡμῖν τοιαῦτα, ὅποια οὐκ ἐστὶν.

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων καὶ ὡς ἔτυχεν ἂν ἦν μὴ οὔσης αἰτίας. οἷον ἵπποι μὲν ἐκ μυῶν, εἰ τύχοι, γεννηθήσονται, ἐλέφαντες δὲ ἐκ μυρμηκῶν· καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις ὄμβροι ποτὲ ἐξαίσιοι καὶ χιόνες ἂν ἐγίνοντο, τὰ δὲ νότια ὄμβρων οὐ μετεῖχεν, εἰ μὴ αἰτία τις ἦν, δι’ ἣν τὰ μὲν νότια ἐστὶ δυσχείμερα, ἀύχμηρὰ δὲ τὰ πρὸς τὴν ἕω.

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων μηδὲν αἴτιον εἶναι· εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας τοῦτό φησι λέγειν, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ διὰ τινὰ αἰτίαν, βουλόμενος ἀναιρεῖν τὸ αἴτιον τίθησιν, ἀποδιδόσθω αἰτίαν δι' ἣν οὐκ ἔστιν αἴτιον.

Analiza i komentar

Πιθανόν ἐστιν

εἶναι τὸ αἴτιον·

πῶς γὰρ ἂν

αὔξεις

γένοιτο,

μείωσις, γένεσις, φθορά,

καθόλου κινήσεις,

τῶν φυσικῶν τε

καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων

ἕκαστον,

ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοικήσεις,

τὰ ἄλλα πάντα,

εἰ μὴ

κατὰ τινὰ αἰτίαν;

Πιθανόν ἐστιν § 315; imenski predikat Smyth 909; zbog značenja pridjev otvara mjesto A+I

εἶναι § 315; LSJ εἰμί A.II

τὸ αἴτιον „uzrok”; oblik srednjega roda najčešće označava općenitiji pojam, uzrok postojanja svega; ἢ αἰτία, oblik ženskoga roda, češće označava uzrok pojedinačne pojave spoznaje

πῶς γὰρ ἂν... γένοιτο... εἰ μὴ... prilog πῶς otvara mjesto pitanju; § 254, osnove § 325.11; ἂν + optativ stoji u apodozi pogodbene rečenice potencijalnoga oblika, u protazi je također optativ (ovdje neizrečen jer bi se ponavljao isti glagol, sc. γένοιτο), § 477

τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν koordinacija ostvarena kombinacijom sastavnih veznika § 513.2; poimeničenje članom svih vrsta riječi, surečenica i rečenica § 373

καὶ γὰρ εἰ μὴδὲν τούτων
ὡς πρὸς τὴν φύσιν
ὑπάρχει,
λέξομεν ὅτι
    διὰ τινὰ αἰτίαν
    πάντως
φαίνεται
ἡμῖν
τοιαῦτα,
    ὅποια οὐκ ἔστιν.

καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: „naime...”
εἰ... ὑπάρχει, λέξομεν veznik uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnoga oblika § 475; § 231; § 258
ὡς πρὸς τὴν φύσιν tehnički naziv Seksta Empirika: „u odnosu na prirodu” (tj. ovdje: „stvarno”)
ὅτι... φαίνεται veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu; § 232; glagol nepotpuna značenja traži imensku dopunu
τοιαῦτα, ὅποια... odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τοιαῦτα
ὅποια οὐκ ἔστιν § 315; imenski predikat Smyth 909

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων
    καὶ ὡς ἔτυχεν
ἂν ἦν
    μὴ οὔσης αἰτίας.

ὡς ἔτυχεν veznik uvodi poredbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza LSJ τυγχάνω A.3

ἄν ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II.2; ἄν + preterit izriče ireal, nezbiljnost § 462
 μὴ οὐσσης § 315; LSJ εἰμί A.II; participski dio GA (ovdje istovrijednica pogodbene rečenice); tumačenje: da nema pojedinačnog uzroka sve bi nastajalo od svega, kako se sluči

οἶον

ἵπποι μὲν

ἐκ μυῶν,

εἰ τύχοι,

γεννηθήσονται,

ἐλέφαντες δὲ

ἐκ μυρμήκων·

καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις

ὄμβροι

ποτὲ

ἐξαίσιοι

καὶ χιόνες

ἄν ἐγίνοντο,

τὰ δὲ νότια

ὄμβρων

οὐ μετεῖχεν,

εἰ μὴ αἰτία τις ἦν,

δι' ἣν

τὰ μὲν νότια

ἐστι δυσχείμερα,

ἀύχμηρὰ δὲ

τὰ πρὸς τὴν ἕω.

οἶον LSJ οἶος V.2.b

ἵπποι μὲν... ἐλέφαντες δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica
 εἰ τύχοι veznik uvodi pogodbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza
 LSJ τυγχάνω A.3

γεννηθήσονται § 296, § 298

ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις... τὰ δὲ νότια... koordinacija rečeničnih članova parom čestica; Teba je slavni grad u Egiptu, oko 800 kilometara daleko od Sredozemnoga mora, s hramovima u Karnaku i Luksoru, u blizini pustinje; τὰ νότια su južni krajevi

ποτὲ neodređeni prilog modificira predikat

ἂν ἐγίνοντο jonska i helenistička inačica, usp. LSJ γίνομαι; apodoza zavisne pogodbene rečenice irealnoga oblika § 478

οὐ μετεῖχεν rekcija τινός; § 231, složenica ἔχω; sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361; apodoza zavisne pogodbene rečenice irealnoga oblika § 478

εἰ μὴ... ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II; protaza zavisne pogodbene rečenice irealnoga oblika § 478

δι' ἧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je αἰτία; za značenje usp. gore διὰ τινὰ αἰτίαν

τὰ μὲν νότιά... ἀύχμηρά δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica ἐστὶ δυσχεύμερα sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361; imenski predikat Smyth 909

ἀύχμηρά imenski dio imenskoga predikata (kopula je izostavljena da se izbjegne ponavljanje) Smyth 909

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων

μηδὲν αἴτιον εἶναι·

εἰ μὲν γὰρ

ἀπλῶς

καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας

τοῦτό

φησι

λέγειν,

ἄπιστος ἔσται·

εἰ δὲ
 διὰ τινὰ αἰτίαν,
 βουλόμενος
 ἀναιρεῖν
 τὸ αἴτιον
 τίθησιν,
 ἀποδιδόσθω αἰτίαν
 δι' ἣν
 οὐκ ἔστιν αἴτιον.

περιτρέπεται § 232

δὲ kopulativno *δέ* (izvan koordinacije s *μέν*) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, ali ne suprotno prethodnomu iskazu, Smyth 2386

ὁ λέγων § 231; poimeničenje participa članom § 499; zbog značenja glagolski oblik otvara mjesto A+I

εἶναι § 315; LSJ *εἰμί* A.II (kao u prvoj rečenici)

εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς... εἰ δὲ διὰ τινὰ αἰτίαν... koordinacija rečeničnih članova (i to zavisnih pogodbenih rečenica) parom čestica

τοῦτό sc. *μηδὲν αἴτιον εἶναι*

φησι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

λέγειν § 231

ἄπιστος ἔσται § 315; imenski predikat Smyth 909; apodoza zavisne pogodbene rečenice realnoga oblika § 475

βουλόμενος § 232; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀναιρεῖν § 243

τίθησιν sc. *αὐτό*; § 305; LSJ *τίθημι* B.II

ἀποδιδόσθω složenica *δίδωμι* § 305; apodoza pogodbene rečenice realnoga oblika § 475

δι' ἣν zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je *αἰτίαν* (usp. sličan izraz u prethodnoj rečenici)

οὐκ ἔστιν § 315; LSJ *εἰμί* A.II